

Prava akcionara tj. osnivača spoljnotrgovinskog akcionarskog društva su: - PRAVO UPRAVLJANJA je jedna od osnovnih prava akcionara koje je utvrđeno Zakonom o preduzećima. Pravo upravljanja se odnosi na sve članove spoljnotrgovinskog akcionarskog društva. Ugovorom o osnivanju spoljnotrgovinskog akcionarskog preduzeća upravljanje može da bude povereno jednom članu društva, većem broju članova, kao i nekom posebnom organu. Prema našem Zakonu o preduzećima predviđeno je da akcionarsko društvo koje se osniva bez upućivanja javnog poziva za upis i uplatu akcije ima sledeće organe: skupštinu spoljnotrgovinskog akcionarskog društva i direktno a u slučajevima propisanim Zakonom o preduzećima i upravni i nadzorni odbor. Organ spoljnotrgovinskog akcionarskog društva koje se osniva sa upućivanjem javnog poziva za upis i uplatu akcije su skupština, upravni odbor, direktor, a u slučajevima propisanim Zakonom o preduzećima i nadzorni odbor. Ako je upravljanje povereno jednom broju članova ili svim članovima spoljnotrgovinskog akcionarskog društva, pitanje značajnih poslova u društvu potrebno je normativno urediti statutom spoljnotrgovinskog akcionarskog društva.

PRAVO AKCIONARA DA KONTROLIŠU RAD DRUŠTVA – Nadzorni odbor najčešće obavlja kontrolnu ulogu u spoljnotrgovinskom akcionarskom društvu.

PRAVO AKCIONARA DA UCESTVUJE U DOBITI SPOLJNOTRGOVINSKOG DRUŠTVA – Dobit se deli srazmerno udelima u društvu, tako da se svakom članu spoljnotrgovinskog akcionarskog društva po osnovu vlasništva u društvu i posedovanja akcija isplaćuje određeni deo dobiti u vidu dividende. To važi i za snošenje gubitaka. Kriterijum kod raspodele dobiti nije jednak, a srazmerno udelu u tom društvu može se obaviti na više načina. Svakom članu se iz dobiti obračunava određeni postotak na vrednost uloga, a ostali deo se može deliti na podjednake delove.

PRAVO AKCIONARA DA SLOBODNO RASPOLAŽU SA AKCIJAMA - akcionar može slobodno da otuđi svoje akcije, da ih proda na tržištu hartija od vrednosti i da novi vlasnik ima sva prava iz istih hartija od vrednosti.

PRAVO DOZVOLJENOG ISTUPANJA AKCIONARA IZ DRUŠTVA – ugovorom o osnivanju bi trebalo urediti uslove i postupak dobrovoljnog istupanja pojedinog člana spoljnotrgovinskog akcionarskog društva kao i pitanje udela u istom, način isplate, obeštećenja člana tog društva.

POSLOVNI ODNOSI CLANOVA DRUŠTVA (AKCIONARA) SA SPOLJNOTGOVINSKIM AKCIONARSKIM DRUŠTVOM – akcionari mogu ulaziti u obligeacione odnose sa ovim društvom i sva međusobna pitanja između akcionara i spoljnotrgovinskog akcionarskog društva se regulišu posebnim ugovorom.

INFORMISANJE AKCIONARA – svaki akcionar posebno kad ne učestvuje u upravljanju ima pravo da bude informisan o poslovanju spoljnotrgovinskog akcionarskog društva.

OBAVEZE AKCIONARA u spoljnotrgovinskom društvu su: OBAVEZA UPISA I UPLATE AKCIJA – prema Zakonu o preduzećima akcionari su obavezni ne samo da se upišu već i da uplate akcije kao i sporedna davanja. U slučaju neuplate posledice mogu biti vrlo rigorozne pa čak i da se smatra da spoljnotrgovinsko akcionarsko društvo nije osnovano. Kada akcionar uplati akcije kod banke, ona mu izdaje potvrdu da je uplata izvršena i da uplaćenim sredstvima društvo može slobodno raspolagati.

OBAVEZA NA DODATNA NOVCANA DAVANJA – ovo se posebno odnosi sticanje akcija koje daju i dodatna prava kao što su prioritetne akcije koje u odnosu na imaooca obične akcije ima pravo prvenstva naplate. i dividende, naplate u postupku stečaja izdavaoca akcija i dr. Prioritetna akcija može biti komulativna, participativna i zamenljiva.

OBAVEZA AKCIONARA DA SAVESNO POSTUPA I NE NANOSI STETU SPOLJNOTRGOVISNKOM DRUSTVU - svaki akcionar je dužan da savesno i pošteno nastupa i da ne nanosi štete akcionarskom društvu. Između članova društva mora da postoji puno poverenje.

24. PRESTANAK SPOLJNOTRGOVINSKOG AKCIONARSKOG DRUŠTVA

Prema Zakonu o preduzećima, spoljnotrgovisko akcionarsko društvo može da prestane likvidacijom i stečajem. Može da bude redovan i skraćen postupak likvidacije. U redovnom postupku likvidacije spoljnotrgovisko akcionarsko društvo prestaje u sledećim slučajevima: kada mu je izrečena mera zabrane obavljanja delatnosti, jer ne ispunjava uslove za obavljanje te delatnosti, a u roku određenom u izrečenoj meri ne ispuni te uslove tj. ne promeni delatnost, ako se broj članova ili akcionara spoljnotrgovinskog akcionarskog društva bez javnog upisa akcija svede na jedan, a ne prijavi se nijedan novi član ili akcionar u sudu koji vodi registar u roku od šest meseci, Kada se utvrdi ništavost upisa u sudski registar, pravosnažnom odlukom suda, ako prestanu da postoje prirodni i drugi uslovi za obavljanje delatnosti, istekom vremena na koje je osnovano, odlukom skupštine tj. članova. U prva tri slučaja likvidaciju sprovodi sud, a u preostala tri odluku o prestanku spoljnotrgovinskog akcionarskog društva donosi akcionarska skupština. Svaki akcionar koji predstavlja najmanje desetinu osnovnog kapitala spoljnotrgovinskog akcionarskog društva, može podneti sudu predlog za prestanak tog društva likvidacijom. Odlukom skupštine o prestanku spoljnotrgovinskog akcionarskog društva likvidacijom imenuje se jedan likvidator ili više njih. Trideset dana od dana dojavljivanja odluke o prestanku tog društva, svi poverioci i akcionari sa akcijama na donosioca treba da prijave svoja potraživanja. Likvidator ima ovlašćenja stečajnog upravnika i on sastavlja početni likvidacioni bilans stanja na početku i kraju likvidacije, završne računovodstvene likvidacione iskaze. Likvidator posle izmirenja poverilaca priprema izveštaj o toku postupka likvidacije i predlog odluke o podeli imovine. Zatim skupština spoljnotrgovinskog akcionarskog društva odlučuje o prihvatanju izveštaja likvidatora i o predlogu odluke o podeli imovine. Po našem Zakonu o preduzećima predlog likvidatora je usvojen i bez sastajanja skupštine. Kada se izmire poverioci spoljnotrgovinskog akcionarskog društva preostala imovina tog društva se deli između akcionara srazmerno nominalnoj vrednosti akcija. Posle izvršene podele imovine likvidator podnosi zahtev sudu za brisanje spoljnotrgovinskog društva iz registra i prilaže izveštaj o toku postupka likvidacije kao i izjavu da je imovina podeljena u skladu sa odlukom o podeli.

Spoljnotrgovinsko akcionarsko društvo može prestati po skraćenom postupku likvidacije kada posle donošenja odluke o prestanku spoljnotrgovinskog društva svi akcionari daju na sudu overene izjave o izmirenim obavezama spoljnotrgovinskog društva prema poveriocima. Akcionari poverioci ili lica koja imaju pravo interes mogu pokrenuti postupak pred sudom protiv odluke o prestanku spoljnotrgovinskog društva u roku od 15 dana. Ako sud utvrdi da su akcionari i poverioci bili oštećeni odlukom spoljnotrgovinskog akcionarskog društva po skraćenom postupku sud će je poništiti. Sud tada može sprovesti postupak likvidacije ili imenovati likvidatora.

Spoljnotrgovinsko akcionarsko društvo može da prestane i stečajem kad spoljnotrgovinsko akcionarsko društvo nije organizovano u skladu sa Zakonom o preduzeću, ako ne obavlja delatnost duže od 2 godine neprekidno, ako se osnovni kapital takvog društva smanji ispod minimalnog iznosa kapitala po Zakonu o preduzećima.

Spoljnotrgovinsko društvo sa ogranicenom odgovornoscju

Ovo društvo ima elemente i spoljnotrgovinskog društva lica i spoljnotrgovinskog društva kapitala, mada je pre svega društvo kapitala. Tako se u Zakonu o preduzecima ovo društvo definise kao društvo koje radi obavljanja određene delatnosti osnivaju pravna ili fizicka lica, koja ne odgovaraju za obaveze društva a snose rizik poslovanja društva do visine svog uloga, ciji ulogi cine osnovni kapital društva. U spoljnotrgovinskom društvu sa ogranicenom odgovornoscju svaki clan stice udeo u društvu srazmerno vrednosti uloga, tako da svaki clan ovog društva moze imati samo jedan ulog i jedan udeo, a jedan udeo moze imati vise glasova. Ovakvi udeli ne mogu biti izraženi u akcijama. Spoljnotrgovinsko društvo sa ogranicenom odgovornoscju je nastalo kao hibrid tj. izmedju dva razlicita koncepta spoljnotrgovinskog društva lica i spoljnotrgovinskog

društva kapitala, gde je za prvi oblik društva karakteristican personalno tip, a za drugi je bitan kapital koji je ulozen u spoljnotrgovinsko društvo. Osobine ovog društva su: 1) to je pravno lice - poznato u nasem pravu i istaknuto u

Zakonu o preduzecima, 2) to je pre svega spoljnotrgovinsko društvo kapitala iako ima određenih komponenti i primesa spoljnotrgovinskog društva lica. Razlika izmedju spoljnotrgovinskog akcionarskog

društva i ovog se manifestuje u pogledu kontrole ulaska u spoljnotrgovinsko društvo i izlaska clanova iz spoljnotrgovinskog društva. Udeo u nekom spoljnotrgovinskom društvu sa ogranicenom odgovornoscju u praksi se najcesce izražava u postotku ili razlomku. Moguce je predvideti da clanovi imaju udele prema ulozima koji su uneli u ovo društvo. Dakle udeli se određuju u određenom odnosu prema celini, ali da svi udeli svih clanova cine 100%. 3) clanovi spoljnotrgovinskog društva sa ogranicenom odgovornoscju ne odgovaraju za obaveze društva. Obaveza clana je da uplati ulog da bi stekao udeo u spoljnotrgovinskom društvu i time je njegova obaveza prema spoljnotrgovinskom društvu ispunjena. Clan ucestvuje u podeli dobiti koje društvo ostvari. 4) spoljnotrgovinsko društvo sa ogranicenom odgovornoscju se moze pojaviti u nasem pravnom sistemu u svim vlasnickim rezimima. 5) zakon o preduzecima ne postavlja nikakva ogracenja u pogledu delatnosti ovog društva. 6) zakon o preduzecima decidirano navodi da ovo društvo sadrzi oznaku "d.o.o.", prema tome i firma spoljnotrgovinskog društva sa ogranicenom odgovornoscju mora da sadrzi oznaku da se radi o takvom društvu, uz dodatak oznake "s.d.o.o.". Zakon o preduzecima predvidja da pri osnivanju ovog društva, novcani osnivacki deo osnovnog kapitala društva ne moze biti manji od 5000 SAD \$ u dinarskoj protivvrednosti, po kursu na dan naplate. Osnovni kapital tj. osnovna glavnica spoljnotrgovinskog društva sa ogranicenom odgovornoscju

je jedno od osnovnih pitanja koja se moraju predvideti u ugovoru. Ulozi se kod nas mogu uplacivati u delovima. Za povećanje osnovnog kapitala, s.d.o.o. nije potrebna nikakva saglasnost državnih organa ili tela. Ulozi se mogu uplacivati u novcu ali i u stvarima i pravima, čija vrednost mora da bude izražena u novcu, jer osnovni kapital mora biti izražen u novcu.

26. Spoljnotrgovinska društva lica

Za društva koja nastaju kao spoljnotrgovinska društva lica tj. društvo intuitu personae, bitno je koje su to osobe koje takvo spoljnotrgovinsko društvo čine. Karakteristika spoljnotrgovinskog društva lica je u tome što takva društva čine određena lica, a kapital je u takvim društvima sporedan za određivanje njegovih karakteristika. Spoljnotrgovinsko društvo lica predstavlja određenu zajednicu tih lica i osnivaju se isključivo na bazi ugovora pa i imaju statut spoljnotrgovinskog društva. Ne zahteva se ni osnovni kapital spoljnotrgovinskog društva lica ali postoji stroga kontrola članova pre ulaska u takvo društvo i izlaska iz njega. Za ulazak odnosno izlazak iz ovakvog društva potrebno je da se dobije suglasnost članova tog društva. Ista saglasnost se zahteva i kod promene visine udela. Smrt ili poslovna nesposobnost nekog člana spoljnotrgovinskog ortackog društva, zahteva izjasnjenje svih ostalih članova o nastavku postojanja spoljnotrgovinskog društva. Spoljnotrgovinsko društvo lica u našem pravu kao i u drugim pravima može se organizovati kao spoljnotrgovinsko ortacko društvo i spoljnotrgovinsko komanditno društvo. U nekim zemljama postoji ovakav organizacioni oblik spoljnotrgovinskog komanditnog društva na akcije (Italija, Nemačka, Švajcarska, Francuska), a u nekim ne (Austrija, Engleska, Mađarska). Kod spoljnotrgovinskog društva lica firma mora imati jasno navedeno ime bar jednog člana. Članovi spoljnotrgovinskog društva lica upravljaju poslovima tog društva ali isto tako te poslove mogu poveriti i drugom licu. Značajno za postojanje ovakvog

društva je i licna odgovornost članova spoljnotrgovinskog društva za njihove obaveze. Odnos članova u društvima lica je obligacioni odnos kojima se dodaje i statusno pravo. Zakon o obligacionim odnosima naše zemlje ne regulise pitanja koja se odnose na ugovor o ortakluku članova spoljnotrgovinskog društva lica i zbog toga je vrlo znacajan Zakon o preduzecima koji posebno regulise ortakcko društvo. Ugovor o ortakluku je jedini pravni osnov, pa je neophodno dopuniti odredbe o ugovoru o ortakluku i u Zakonu o obligacionim odnosima, jer se taj Zakon primenjuje na naše spoljnotrgovinske i privredne subjekte.

Bitne karakteristike spoljnotrgovinskog društva lica: 1) osnivaju se isključivo putem ugovora članova spoljnotrgovinskog društva i nemaju statut, 2) ne postoji osnovni kapital spoljnotrgovinskog društva, 3) postoji kontrola o ulasku i izlasku članova spoljnotrgovinskog društva, 4) članovi spoljnotrgovinskog društva upravljaju poslovima tog društva ali to mogu poveriti i nekom drugom, 5) firma mora imati navedeno ime bar jednog člana spoljnotrgovinskog društva, 6) postoji odgovornost članova spoljnotrgovinskog društva za obaveze takvog društva čime se otklanja ograničenje snosenju rizika poslovanja.